

A dočte se tam následující charakteristiky jednání p. ředitelova (jež mimochodem já sám pokládám za omluvitelné a vysvětlitelné): p. Vrchlický mluví tam „o herostratské práci slovného pedagoga, bezohledném, zaslepeném amputování“ a nakonec „nemůže se zbaviti evangelické paraboly o penězoměncích a svatokupcích v chrámu, na které povstal Kristus s důtkami a karabáčem.“ A to šlo, prosím, o báseň, která *beze změny*, jak vyšla z *péra básníkova*, byla vytištěna v „Dojmech a rozmarech“ a kterou upravil p. Bartoš — pro ubohé sekundány. Věru, tenkrát byl Lumír daleko radikálnější než dnes nejkrajnější výstřelky Moderny. Ovšem bylo to — před osmi roky.

Pan Sládek pochopí teď snadno, kdo je tím lvem s hoblinovou hřívou a nestačí-li tak daleko jeho vtíp, tož aspoň tolik, že kdo chce pročesávat lvům hřívu — musí mít sám nejprve čisté nehty.

Pan Šimáček chlubí se v posledním Světozoru gratulacemi, jichž se mu dostalo od četných přátel i od vzdálenějších literátů, od nichž „to neočekával“, po vítězné krucιάdě proti „levému křídlu Moderny“, jak vtípně píše „Naše doba“ (ono to není hloupé vnášet i do literatury politiku a konstruovat si divokou levici, aby člověk mohl hrát solidní elementy středu nebo pravice).

Slyšel jsem kohosi, kdo charakterisoval celé přítomné tažení Šimáčkovo „maturní práci pro Akademii“.

Jak vidět, není k ní mnoho potřebí: nějaká ta surovost, nějaká ta lež, nějaké to hlupství a — mnoho papíru, nějakých dvacet sloupců Světozora petitem.

21. března 1895.

Otázka redaktorská

Kritické myšlenky k aféře Šimáček-Šalda

Spor můj s p. Šimáčkem přesunul se konečně do povýšenější arény *myšlenek a zásad*. Je-li kdo tomu rád, jsem to já. Naděje, již jsem vyslovil v minulých „Rozhledech“, že *otázka redaktorská* a podklad její: *právo umělecké individuality* stane se konečně snad přece předmětem úvah a šetření, vyplnila se alespoň částečně článkem „Času“ z 13. dubna. Před ním listy, jež se sporem zabývaly, nepochopily naprosto jeho zásadný dosah a těžily z něho pouze pikantním klepařením. Píšu: naděje má vyplnila se *částečně*. Neboť „Čas“, ač tvrdí, že v zásadní části otázky se mnou úplna souhlasí, se *mýlí*: „Čas“ *nepochopil, oč jsem v Rozhledech bojoval, co jsem tvrdil a hájil, a v zásadní otázce, totiž v poměru redaktora k umělecké individualitě, se se mnou úplně rozchází*.

A přece jsem mluvil tak srozumitelně!

Řekl jsem: Ve Světozoru, jak mohu soudit z dokladů, hřeší se tím, že se *mladým umělcům, kteří hledají nové, kazí jich styl, jich výraznost, jich temperament*. A počínání takové má zhoubný účinek: zastrahuje mladé lidi, vede je ke konvencím, k prostřednostem. Takovouto depresi ženou se k umělecké zbabělosti. A závěr z toho tedy a norma, příkaz pro redaktora: *neškrtat, neměnit, nežádat změny!* Dílo umělecké, řekl jsem, je takové, kde všechno spolu je zapjato, všechno souvisí; kde v posledním slově žije a odráží se celková umělecká individualita, kde není ani čárky liché a bezvýznamné. A k tomu musí pracovat umělec, aby byl individualitou. *Styl* je právě nejmocnější projev individuality: je nesen rytmem, v němž se nesmí vynechat takt, aby se nesesunula celá věta. Takové ideální veliké umělce snad nemáme posud; ale máme mladé lidi, kteří jdou touto cestou: a těm nesmí se podrážet nohy, nesmí se s ní shánět. Tedy závěr: *redaktor nesmí rušit styl, umělecký a temperamentový výraz svých spolupracovníků. Buď práci otiskne tak, jak vyšla z ruky umělce, typická, třeba se mu zdála výjimečná, bizarní, výstřední atd. celou od a do z — nebo ji vrátí*. Ale nebude ji „opravovat“, nebude otloukat její zdánlivé „výstřelky“, nebude ji šňerovat do korsetu pravidelné průměrnosti. Činí-li tak, hřeší umělecky, ruší uměleckou a lidskou individualitu a počínání jeho na mladé, nevyspělé umělce, na talenty, kteří teprve hledají, může mít *pedagogicky špatný vliv*, poněvadž je nutí ke kompromisům, k zapírání sebe, k zbabělosti. Tedy: redaktor může vrátit ne jednu, ale sto prací — to je jeho právo — ale tu, kterou přijme, *má přijmout, jak je*, jak vyšla z ruky uměl-

covy, jako *celek*, *nedotknutelný*, *typický celek*. Jen to je správné, umělecké, myšlenkově zdůvodněné, všem moderním názorům našim odpovídající hledisko a stanovisko. Doložil jsem se již v 5. čísle *Rozhledů*¹ *Flaubertem a Zolou*, kteří nazírali právě tak jedině umělecky na každou práci, jako na *celek*, *typický útvar* celé řady podnětů a předpokladů, v němž všechno nutně a důsledně souvisí a je navzájem dáno a určeno. Dnes dodatkem cituji i jich nazíraní otázky redakční, otázky „opravování“ a „zlepšování“ uměleckého díla redaktorem, kterou rozřešili jasně a konečně jednou provždy po mém soudu: „*Opravovali se dá jen prostředností; talent nese s sebou stejně svoje vady, jako svoje přednosti: oddělití jedny od druhých nelze: to právě jest individualita. Ale opravovatí prostřednost je zcela zbytečné; neboť nic na tom nezáleží, je-li prostřednost horší či lepší — prostředností zůstane vždycky.*“

Opakuji tedy znova: běželo mi o *umělce* (třeba nevyvinuté, teprve se hledající), lidi, kteří mají svoji *individualitu* (třeba v zárodku posud), kteří mají určitý *vystavený temperament*, ať smyslný, ať spiritualistní, kteří nejsou prostřední, průměrní a pravidelní slovem. Jen o ně mám starost při takové redakční praxi, k níž nepokrytě se přiznává p. Šimáček ve „*Světozoru*“ str. 250.: „navrhoval jsem i podnikal a budu i nadál navrhovati a podnikati změny . . .“ Nestarám se tedy o tu celou hromadu průměrných *spisovatelů* (ale ne *umělců*), která tiskne ve *Světozoru* a všude jinde; těm lze „opravovat“ a „radit“ — na těch není prostě co kazit. Takoví lidé, chápu, se ještě poděkují za změny, jak píše p. Šimáček, nebo o ně ještě poprosí. *Ale ty neměl jsem vůbec na mysli, o ně mi vůbec nešlo. Já výslovně ve všech číslech Rozhledů mluvil o stylistech, o umělcích, o mladých umělcích, kteří hledají nové na vlastní pěst!* A k těmto může býti jen jedna redakterská praxe správná: buď celou práci přijmout nebo celou práci vrátit. *Tertium non datur* v těchto případech. A jen tam, tvrdím, sáhá pravomoc redaktora, nikam jinam. Kdo má svůj *temperament*, nesmí se mu kazit! Kdo má svůj styl, nesmí se mu kazit! A pracuje-li k němu, nesmí se tyto náběhy lámat! Ať *temperament* mystický či smyslný — všechno jedno: ať styl jakýkoli, plastický či hudební, reliefní či sugestivní, prostý a tuhý, či bohatý a úponkovitě barokní — všechno jedno.

Toto, trvám, jedině správné nazíraní nesdílí však p. Herben. On věří proti *Flaubertovi* a *Zolovi* v „redaktory, kteří poradí a polepší“. On myslí, že kdyby redaktor nerozjel se trochu červenou tužkou po rukopise, klesl by na pouhého redakčního sluhu, na pasivní stroj. On chce, aby redaktor také projevil svoji *individualitu* a představuje si to tak, že je — nejmenovaným spolupracovníkem svých spolupracovníků! On soudí, že redaktor je zodpověden za list nejen úřadům, ale i čtenářstvu, a tato zodpovědnost že mu dává právo podnikat změny v pracích spolupracovníků. Opakuji znova, názor tento pokládám ze nesprávný a mnohdy i škodlivý. Všecky tyto námítky jsou odrazeny a vyvráceny již nahoře. Redaktor jest zodpověden za list — ovšem — ale vždyť také může vrátit rukopisy, které něhce tisknout, zcela

1 - [Viz zde na str. 340 n.]

volně, zcela nezodpovědně, bez udání úvodu. Vždyť tiskne jen, co chce, co odpovídá domnělému směru a chuti jeho čtenářstva. Ale zodpovědnost ta nemůže mu dát nikdy práva, aby ubíjel cizí *individuality* umělecké. *Nemusí* jim otevřít bránu svého listu, *nemusí* jim zprostředkovat styk s čtenářstvem — vrátit jim jich práce, k tomu má plné právo. Ale nemá práva „opravovat“ jim jejich práce, uzpůsobovat si je pro svoje čtenářstvo, kazit je v jich organickém růstu, zapírat a zakrývat jich *individualitu*. To je *nemravné prostě*, tvrdím rozhodně. To je pak politika kupecká, obchodní. Pokud se týče však *individuality* redaktorovy, ta musí se jevit v *něčem naprosto jiném*, než v přistřihování a opravování prací, v šňěrování originality a *individuality* v prostřednost a šedivou plochost. *Individualita* redaktora právě naopak jeví se v tom, *keré talenty* seskupil kolem sebe, *kerým talentům* dal půdu k rozvoji, arénu k zápasu, kterým dal slunce a vzduch, aby mohli volně v pohodě vyrůst. *Individualitou* je mi ne ten redaktor, který má kolem sebe armádu průměrných a prostředních, stejně velkých, stejně širokých, stejně uniformovaných vojáků, jimž všem přistřihuje kabáty — ale ten, kdo několik výrazných, krásných hlav, několik zvláštních — třeba mezi sebou nepodobných — malebně kostymovaných postav, jak žily a rostly v polích nebo v ulicích, vyjme ze tmy, vysvobodí z kletby stínu a mrazu a vysadí v celé jich neurvalé, malebné, syté, nestřísňené a nepreparované barvě a vzduchu do plného, plavého, zpívajícího slunce! *Jaké* lidí našel — *jakým* lidem otevřel společnost — *jaké* to jsou typy, jakou mají stavbu těl, jaký rytmus chůze, jaký zpěv krve, jakou vůni rtů, jaké zvony v srdci, jaké mlhy v očích, jaká jasna v polích mozku — v tom je jeho *individualita*. A čím více velkých, silných *individualit* — ne zlomil — ale zasadil — tím větší je sám, tím *individuálnější* je sám. Jeho sláva, jeho *individualita* měří se těmi, které odkryl. Redaktor je konec konců *kritik*, kritik ne úvahy, ale činu. A jako o kritikovi platí o něm, co se řečlo o patriarchovi takových kritiků: *theorie* byly, *theorie* budou, přešly, přejdou; ale co zůstane, jsou ti dva tři *umělci*, kterým zjednal místo i sluch v hlomozné tlačenici ulice.

Opakuji: p. Herbenův názor, v němž se setkal ostatně těsně s p. Sládkem, tak těsně, až jej samotného, jak svědčí konečná poznámka, překvapila tato „*Wahlverwandtschaft*“, pokládám za nesprávný a nemoderní. Tento názor a tato praxe u nás posud vládnu. Proti nim jsem se ozval. Ne pro širokou armádu průměrných spisovatelů — ale pro dva tři vyvolené ze sta — pro *mladé umělce*, pro *mladé individuality*, kteří hledají *nové*, kteří mají *temperament*, *výraz*, *styl* — dvě tři nutné podmínky umělce. Neměl jsem na mysli ani *starší* umělce, skutečné umělce — ti vypsali již a dovedou si ubránit svou *individualitu* — ani *individuality vědecké* nebo politické. *Umělecká individualita* je v dnešní kultuře vzácný květ, v naší kultuře zvláště. *Falešně* pochopená národnost i společenskost dusí a nivelují nás všecky. Bojuji proti praxi a názorům, které tuto *individualnost* stírají, hubí, poškozují.

K těmto zásadním námitkám připojil „Čas“ výtky speciální, *osobní části otázky* se týkající.

Předně zdají se „Času“ všechny doklady praxe p. Šimáčkovy, jež jsme podali, malicherné; jsou prý to pouhé mušky; svéráznosti, původní výraznosti prý p. Šimáček nikomu neubral; zabíjím prý mouchy pyramidami.

Mně zdá se naopak zase, abych zůstal při obraze p. Herbenově, že pan Herben jde na slona s přátelskou plácačkou na mouchy. Může-li napsat p. Herben, že doklady, jež jsem uvedl, nebyla kažená exprese a styl dotyčných umělců, pak neví prostě, co styl a exprese je. P. Šimáček ulomil p. Sovovi výraznou a docelující pointu básně a nahradil ji nesmyslnou a prázdnou floskulí („zcela žádný cit“ — „v oku jitra svít“), podnikal, jak napsal p. Sova v Nivě, „časté, i smysl měnící změny“, vypustil z Mrštíkovy Pohádky máje celou partii psychologicky nutnou — a to není kažení výrazu, temperamentu, individuality? V básni p. Svobodově „Šero vlastní duše“ (Světozor 1892, str. 135) změnil výrazný a nový obraz, který drsně a vlhce vyvolává: „noc leze do krajiny“ otřelou starou frází: „noc padá do krajiny“ — a to není kažení stylu? Kdo tak tvrdí, nemá pro styl a výraz básnický vůbec pochopení (jako soudíme, 90% českých spisovatelů i kritiků). A přece vyložena byla otázka ta i u nás v Čechách tak jasně a názorně *prof. Masarykem* v „Studiu děl básnických“ a hlavně ve všech vztazích vyčerpána *Vilémem Mrštíkem* v několika článcích v „Národních listech“ z r. 1889 „O stylu“! Stačí si přečísti jen 13. paragraf Masarykova „Studia“, kde vykládá se význam básnického slova, kde mluví se o poesii jako o *umění* v pravém toho slova smyslu výtvarném a jako doklad a zužití teorie této analysy Goethovy básně „Ein Gleiches“ (§ 15), kde celá záhada točí se kolem *slávek Vögelein* či *Vögel* a kde *prof. Masaryk* ukazuje, jak pro jednotnost a zapjatost nálady, výrazu a stylu básnického není to lhostejno, kterého slovíčka je tu užito. Pak snad pochopí každý, co je to styl, že právě jen a jen záleží ve slovech, na tom, kde jsou postavena, jak jsou vybrána: pak pochopí se snad, jak jemný, subtilní, delikátní je to pojem styl a výraznost a že není třeba mýtit z práce celé odstavce — aby byl *styl* porušen, že není třeba vyrvat květinu z kořene, aby byla setřena její vůně a rozervána nebo zakalena její koruna. Pan Šimáček (a názor jeho vzal za svůj i p. Herben) píše, že jsou to změny formální, ne obsahové. Ono to není sice pravda (doklad z p. Sovy je změna psychologické *látky*, p. Mrštíkův *těž*; nadto mluví p. Sova v Nivě o změnách, jež se dotýkaly smyslu — zase tedy *látkové*), ale i kdyby bylo, je to úžasné nepochopení uměleckého stylu a výrazné náladovosti, je to zvrhlý soud estetický; neboť styl je právě to neodlučitelné prolnutí myšlenky a výrazu, kdy slovo nelze oddělit od představy, aby ona tím zároveň neutrpěla. Styl je právě to: umělec nalezl pro *určitou* představu to *jediné, konečné* slovo, které ji zachytilo: *slovem* tím nesmíte hnouti, jinak hnuli jste již *představou!* Tento umělecký, jedině správný názor je však u nás rara avis; přes všechno, co theoretikové pověděli o tomto

1 - Doporučujeme kolegiálně ku přečtení ctěné redakci Naší doby po 7. čísle.

předměť, je tu nejasno i lidem, kteří chtějí rozsuzovat v těchto otázkách. Znova a znova upozorňuji, aby si každý dříve uvědomil, co je to výraznost umělecká, *co je to styl*; aby si uvědomil cenu básnického slova; aby pochopil, že styl, básnický obraz, výraz, slovo není nic *nahodilého*, že je to *důsledek* všech psychických i obsahových předpokladů, jako barva nebo vůně květiny, nebo tvar její koruny není také nic nahodilého, nýbrž je dáno celým terénem a podnebím, celou půdou, všemi jejími štavami, vlivy, podmínkami. Styl je choulostivý umělecký květ, květ charakteristický, determinovaný, nutný. Jej nemůže „zlepšovat“ cizí ruka; styl, aby byl stylem, musí být právě konečný, definitivní, nezměnitelný. A tedy znovu *týž závěr*: spisovatel buď má svoji *výraznost, svůj styl, je umělec, je individualita* — a pak se musí buď tisknout od první písmeny k poslední — nebo netisknout vůbec. Tertium non datur. Každý jiný kompromis je umělecký a filosofický nesmysl. Opakuji jen, že to platí o *umělcích* buď hotových nebo rozvíjejících se, o krystalech pevných nebo tvořících se, o několika ze sta. Ostatní jsou pouzí — spisovatelé. Ty lze opravovat i upravovat.

Jiná výtka „Času“, stejně neoprávněná. Proč prý jsem *jednostranně* namířil na p. Šimáčka? Jiní redaktoři jsou prý daleko horší. A uvádí doklady redaktorského a vydavatelského vandalizmu, škrtnání celých slok, přepracování charakterů v románech, vypouštění jednotlivých básní ze sbírky bez svolení autorova atd. Jistě prý o takových zlořádech vím, podezírám mne „Čas“.

Prohlašuji zde kategoricky, že *to není* pravda. O případech „Časem“ uváděných nevím; nevím dosud, koho se in concreto dotýkají. Zde má a měl povinnost „Čas“, který má patrně doklady nebo zprávy v rukou, nasadit opravnou páku. Já sám neslyšel nikdy než o p. Šimáčkoví. Na Svatopluka Čecha *nestěžoval* si nikdo; p. Mrštík vydává mu také v 6. čísle Rozhledů brilantní vysvědčení: „V Květech jsem měl na př. práce nepoměrně smělejší než ve Světozoru. Svatopluk Čech neškrtnl ani sebe-nebezpečnější místo.“

Teprve po aféře svojí s p. Šimáčkem slyšel jsem, že jinde je redakční praxe daleko horší. Historických dokladů mi však nikdo nepodal. Chci rád věřit a těšit mne to skutečně, že redakční praxe p. Šimáčková není *nejhorší*. Ale to jsem také nikde netvrdil; já tvrdím jen, že je *špatná* a tou zůstane po mém soudě, i kdyby jinde byla stokrát horší.

Pan Šimáček v 21. čísle „Světozora“ namítá, že nemusí se nikdo těmto změnám v časopise podrobit, že si může hned vydat *knihu*. Tato námitka není správná: *kdo* vydá člověku knihu, který „nemá jména“, který netisknul posud v časopisech? Nikdo. Proběhnout redakční ulici musí tedy *každý*. A ne rok, ale pravidelně *kolik let*. A o to běží, že v této době při výborných tradicích pp. redaktorů může být mladý talent, jak náleží, *znechucen a unaven* k samostatnému novému hledání, když se systematicky kazí úředním redakčním průměrem nezávadné, úzkostlivé prostřednosti.

V témže „Světozoru“ přiznává se také znova pan Šimáček ke svému *obchodnímu stanovisku*. Opatřte nám několik tisíc abonentů a my budeme hned reformní — to je jeho odpověď. „Čas“ třeš s ním souhlasí. Ať si mladí založí svůj list, když chtějí dělat revoluci, míní pan Herben. Je to zajímavé vidět, že „Čas“ k volnému projevu umělecké individuality — žádá několik tisíc na hotovosti. *Chudým revolucionářům* je zle: ti ať raději „revoluce“ (jak se říká) nechají. A bohatí ji mohou provozovat jako sport. Zajímavé hledisko a v „Čase“ mne velmi překvapuje: píšeš-li do cizího listu, strp i kažení svého výrazu, stylu, individuality — nemáš-li kapitál, abys si mohl založit svůj list. A založíš-li si list, můžeš zase dělat se spolupracovníky, co chceš. Můžeš utiskovat pak jiné, jako utiskovali jiní tebe. Řekneš: „Znám své obecnstvo a jeho vůli“ („Čas“, str. 220, 2. sloupec) a vyhovuju jí. Přizpůsobuju jí autory. Kdo mi může říci, že hřeším?

To je stanovisko, které mě velmi překvapilo a dalo mi dost myslit. Je to, abych to řekl slovem, stanovisko *velkokapitalistické*, stanovisko *materialistické*, *velkopřemyslné*, *amerikánské*. Tak je tomu skutečně v Americe. Namítáte sice, že tam není *umění*, že tam není uměleckých individualit — nýbrž *pouhý spisovatelský průmysl* — že *umění* stojí celé na nedotknutelnosti individuality — že stanovisko *kupecké* není *umělecké* — ale to všechno patrně „Času“ neplatí. Snad ho však zarazí, řeknu-li, že pak *důsledně* musil by ospravedlnit i p. Vlčka, jehož Osvětu „odporučují žákům středních škol katecheti“. Neboť, co jiného činí p. Vlček, než že „zná své obecnstvo a jeho vůli“ a jí se řídí? K takovým důsledkům vedla by skutečně theorie p. Herbenova o právu redaktorovu, rušití individualitu spisovatele.

Pan Šimáček viní mne, že jsem při *přenesl na cizí pole*, z otázky o *křivé, nespravedlivé* své kritice na *redakční praxi*. V prvním poli prý jsem byl poražen a tak utekl jsem se pryč zákeřně na druhé. Také p. Herben soudí v „Čase“, že na tuto věcnou otázku (totiž redaktorskou), na níž se dnes soustředil spor, nikdo z nás na počátku boje prý nemyslí.

To všechno odmítám jako nepravdu.

Otázku první kritickou rozebraly „Rozhledy“ co nejdůkladněji. Já sám na str. 287 dole a 288¹ vyvrátil bludy p. Šimáčkovy o kritice deterministní i kritice jako genu uměleckém; pan Krejčí napsal pak na *totéž thema přímou*, třeba neadresovanou odpověď p. Šimáčkovi, neobyčejně pečlivou rozpravu o podstatě a úkolech kritiky, nejobšrnější a nejúplnější posud výklad této materie u nás, nemenší než 17 stran, kde se pan Šimáček důkladně může poučiti o všem, v čem se mylil ve svém *compagni* a kde p. Krejčí v podstatě zaujal *totéž stanovisko*, jako já v Literárních listech 1892 (Literární kapitoly II.)², na něž útočil nyní p. Šimáček. Výtky pak *osobní*, které p.

1 - [Viz zde na str. 342 n.]

2 - [Viz Kritické projevy 1, str. 197 a n.]

Šimáček mi adresoval, odmítl jsem všechny již ve 4. čísle Rozhledů.¹ Pan Šimáček citoval ze mne několik tvrdých výroků — ukázal jsem, že pod nimi byla skutečně tvrdá, smutná, žalostná fakta — že v souvislosti látkové svoji tvrdost ztrácí. Pan Šimáček citoval ode mne úryvky ze dvou referátů, jednoho „nepříznivého“ a druhého „pochvalného“, a chtěl tím demonstrovat moji nespravedlnost. Patrně tedy mají se psát o všech spisovatelích stejné, průměrné kritiky, ať je pokládá kritik za umělecké talenty či tuctové řemeslníky; já psal o prvním autoru „nepříznivě“ poněvadž jej nepokládám (a ne jen sám) za talent (a důvody jsem podal), a o druhém „příznivě“, poněvadž jej pokládám (a ne jen sám) za znamenitý talent.

Proč jsem se tedy dotýkal ještě redakční otázky?: neboť já ji vyvolal, opakuju mnoh v 1. odpovědi p. Šimáčkovi ve 4. čísle Rozhledů², a já *chtěl* o ní s plným vědomím debat. Proto: 1. Pan Šimáček útočil na mne jako na *škůdce* literatury a umění; šlo o to, dokázat mu, že *on* poškozoval ji svými redakčními praktikami více než dovede a může kterýkoli kritik; 2. pan Šimáček nasadil si *masku liberalismu* v našem sporu; šlo o to, strhnout mu ji, ukázat, že není skutečně liberální; 3. pan Šimáček vystupoval proti mně ve jménu *umění a principů*; šlo ukázat, že sám vede si *kupecky, obchodnický* a jak pak logicky snadno se vykládá jeho snaha po bezvýrazné, mdlé, vlašné a krotké kritice; byla to *veliká důležitost předmětu*, o němž jsem chtěl již dávno promluvit; pozitivních dokladů neměl jsem kromě těch, jež týkaly se „Světozora“; „Čas“ sám přiznává, že otázka takto specialisovaná stala se *konkrétnější a důležitější* a věnovala se jí ta pozornost, která by jí jindy ušla.

Běží ještě *zjistit účastenství* pp. Mrštika, Svobody a Sovy v těchto přích. Pokládám to za tím nutnější, poněvadž p. Šimáček hledí na tyto pány jako *neloyální* a podobné názory vyskytly se snad i jinde. *Jsou naprosto nesprávné. Účast* jich v sporech mezi mnou a panem Šimáčkem *nebyla naprosto žádná*, pravím zpříma a plně. Já se s nimi *nesmlouval* o tom, co podnikám proti p. Šimáčkovi, já jich o tom *neuvědonil a nezprávil*; já úmyslně chtěl se vyhnouti všemu *podezření* ze *spikleneckví*, já nevystupoval v *sdužení*, jež se *tajně předtím dorozumělo*. V hovorách z doby bližší nebo vzdálenější nesouhlasili s redakčními tradicemi p. Šimáčkovými a já očekával od nich *pouze, že dosvědčí nyní tento fakt*, jako by jej musil dosvědčit *každý jiný čestný třetí člověk*, mně úplně cizí. Chtěl jsem jen, aby byli *pouhými objektivními svědky*; a k tomu jsem měl plně právo, poněvadž běželo o *záležitost veřejnou*, kde, tuším, dosvědčiti skutečnost nějakou je *pouhou* a prostou povinností.³ Nevěděl

1 - [Viz zde na str. 335 n.]

2 - [Viz zde na str. 335 n.]

3 - Tak se musí také hleděti na prohlášení p. Svobodovo. Bylo to *pouhé* dosvědčení *fakta*, skutečnosti *minulé*, kdy býval za změny žádán, k nimž také svolil; na

jsem ovšem, že p. redaktor Šimáček a část ostatních literátů postaví se proti nim způsobem tak ryze českým: že budou nenáviděni za to, že zjistili holé skutečnosti, a že se sebere sedmdesát nebo kolik lidí, aby svými podpisy zviklali, přehlasovali — *pouhá, nahá jakta*. To byla zase jednou ryze česká logika! Pochodňový průvod důvěry! Osmdesát lidí s lampiony! A co se tím mělo dokázat? Že pan redaktor Šimáček je v „daných poměrech“ (velmi vtípné a široce řečeno!) velmi liberální — *těmto osmdesáti pánům a dámám*. Ale což tvrdil já jsem, že ne? Já jen dokázal nepatrnými, střizlivými snad na pohled fakty, že pan Šimáček třem našim mladým umělcům (ne spisovatelům — to je rozdíl, prosím) kazil výraznost a styl, individualitu. Co má s tím dělat ten pochodňový průvod? Tvrdil jsem něco ku př. o panu dv. radovi Albertovi a všech následujících až po p. Zíbrta? Tvrdil jsem něco o panu Macharovi?

A tak, pánové a dámy podepsali, co se jim předložilo. Tuším, že si dobře ani neuvědomili, co to bylo, a že v mém sporu je to, co podepisují — Hekubou.

Takoveto hromadné manifesty, ať důvěry či nedůvěry, jsou v Čechách posud módou. Každý rád hlasuje, ať je to o čem chce, ať rozumí věci nebo ne, ať jí probádal nebo ne. Hlas je hlas, cifra je cifra a ta se sečítá, myslí si každý.

Jakou myšlenkovou cenu mělo přítomné hlasování, ukážu v stručném rozboru.

Tvrdil jsem, že pan Šimáček mladým umělcům, kteří něco hledají a chtějí, kazí výraznost, temperament, styl. (Rozhledy, č. 5.) Prosím, sledujte logicky mé tvrzení.

1. Napsal jsem: mladým umělcům. A manifest podepsala řada autorů nejstarších, řada těch lidí, kteří jsou starší než p. Šimáček, o jejich práci antichambruje a které jsou atrakcí listu! A v těch pracích by pak p. Šimáček ještě škrtal? V básních Čechových nebo Vrchlického nebo Heydukových? Nejsou nyní ty a podobné podpisy směšné svou plaností? Nejsou vypočteny na pouhou sensaci širokého obecenstva? Na pochodňový průvod?

2. Napsal jsem: kazí se styl, temperament, výraznost mladým umělcům, kteří něco nového hledají a chtějí. Co to znamená? Nu, jistě tolik, že dříve než lze někomu styl a individualitu uměleckou kazit, dotčený jí musí mít. Mluvil jsem o umělcích a přihlásila se hromada pouhých spisovatelů, výrobců literárních. Mluvil jsem o lidech, kteří hledají nové umění, a přihlásila se řada rutinérů, řada ubohých femesníků po starých modelech. Co dokazuje vysvětlení liberálnosti, které vydávají lidé à la Hovorka, Konrád, Heller, Kuchař, Klášterský, Krásnohorská atd. Co dokazuje, že p. Šimáček byl liberální k „Justyně Holdanové“ paní Bož. Víkové-Kunětické? Je to nějaké umění? Dá se v „Justyně Holdanové“ vůbec něco kazit? Nezdá se mi, dělej co dělej: triviálnější a bezvýraznější než autorka to neřekneš. To jsou tak opravdu

dnešní postavení jeho k p. Šimáčkovi nelze je vztahovati. Dnes, jak mi řekl, nemá příčiny v tomto vzhledu p. Šimáčkovi nedůvěřovati; dnes nežádá od něho změň; v „Rozkvětu“ ku př. (k mé skutečné radosti) nebylo hnuto slovem.

práce, kde se dá jen opravovat a lepší. Nejde to jinak. Zhoršit nelze. Lze kazit styl p. Jiráskovi, když ho nemá? Lze dusiti hořčík barvy temperamentu šedivého pana Herrmanna?

3. Mluvil jsem o umělcích — a přihlásilo se snad 30 článkářů, vědeckých popularizátorů! Velmi ctihodná jména, všecken respekt, ale umělci, kteří chtějí nové, kteří mají styl a výraznost — nejsou. Jsou to páni, kteří, k požádání redakce většinou, píší pro širší obecenstvo články z medicíny, dějin, folkloru atd., majíce jednu snahu: povědět všecko srozumitelně, prostě, přístupně, s mírně žertovným nebo dojemným zabarvením — zcela jako zní předpisy pro školní pensa.

Co tedy zbývá z té masy. Snad tři jména, která by mohla mne z něčeho usvědčit — kdybych byl o nich něco tvrdil. Takto však paradují také v nedůstojném kostymu ve společnosti, kde je pro jich talent nerad vidím.

4. Isolovaně postavil se na stranu Šimáčkovu p. Machar. Nedal tedy hlas svůj počítati, chtěl jej dát vážit. K otázce škrtů přímo neodpověděl. Opakuje jen, že p. Šimáček tiskl jeho verše, kdy mu je odjinud vraceli, a proto že dnes, kdy je p. Šimáček viněn z různých nepravostí, jde mu ku pomoci. „Leží-li tyto (hříchy Šimáčkovy) na jedné váze, házím rád na druhou svůj literární význam . . .“ píše doslova. Není již pochyby: oněch osmdesát chtělo mé tři domnělé stoupence přehlasovat, kus vedle kusu, hromada za jedince, cifra k cifře, p. Machar chce je převážit. Názor, který najde snad mnoho potlesku mezi mladými. Já ho nesdílím. Po mém pevném přesvědčení nejde individuality — ani vážit. A kdyby na té jedné váze byla jen jediná individualita, skutečná umělecká individualita — a na té druhé devadesát devět jiných skutečných individualit — tu jednu nepřeváží. Stačí dokázat fakt, že někdo hubil individualitu — ten jakl nejde nijak odřinut. Zde nic neplatí, že třeba deseti jiným prospěl; zůstane stále pevné, že jednu hubil. Individuality jsou, soudím, jako krystaly; nerozhoduje, jsou-li veliké či malé, těžké či lehké. Krystal je tím cennější, čím je více krystalem, t. j. čím je plněji rozvinutý, typičtěji vyrostlý. Krystaly nebude, tuším, nikdo vážit. Individuality také ne.